

**КОНЦЕПТУАЛІЗУЮЧА ФУНКЦІЯ
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В АНТИЧНІЙ ЕПІГРАМІ:
КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

*М. А. Чемелюх, ст. викладач,
Київський національний лінгвістичний університет,
вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, 03680, Україна.
E-mail: aries.marianne@gmail.com*

У статті досліджується концептуалізуюча функція інтертекстуальності в давньогрецькій і латинській епіграмі на прикладі епітафій, що належать до концептосфери “смерті”. Автор виявляє джерела інтертекстуальності епіграм і виокремлює основні інтертекстуальні номінативні одиниці та структури, з’ясовуючи, яким чином вони, дублюючись, формують основний концепт тексту, а також уводять його до певної концептосфери.

***Ключові слова:** концепт, концептосфера, інтертекстуальність, епіграма, епітафія.*

Інтертекстуальність, яка може виступати як текстоутворююча категорія [1, с. 83] і репрезентувати певний концепт [2, с. 6], досі не досліджувалася в межах когнітивної парадигми на прикладі античних епіграм. Між тим, саме давньогрецькі та латинські зразки цього жанру мають досить чітко виражену систему концептосфер і включених до них концептів, а також специфічну інтертекстуальну організацію. З одного боку, давньогрецькі та латинські епіграми, як і будь-які інші тексти є інтертекстами [2, с. 13], а з іншого – знаходяться в межах певного архітекстуального утворення – як епіграматичного жанру загалом, так і певного його різновиду. Ми виділяємо в античній епіграмі концептосфери смерті, кохання, епідейксису, присвячення, висміювання, бенкету, що відповідають субжанровим різновидам епіграм, які виокремлювалися вже самими давніми греками, а їхній розподіл був остаточно утверджений у Візантії, де грекомовні зразки жанру були скомпоновані у збірку, відому зараз як Палатинська антологія. Латинська епіграма, зберігаючи грецькі принципи концептуалізації текстів, значно видозмінює вищеназвані концептосфери під впливом тогочасної римської реальності та авторської парадигми М. В. Марціала, інтегруючи до них нові концепти та переосмислюючи ті, що вже існували в межах жанру.

Мета розвідки – визначити, як реалізується концептуалізуюча функція інтертекстуальності в античній епіграмі в когнітивно-ономасіологічному аспекті.

Виходячи з мети дослідження, **завдання** нашої розвідки такі: 1) проаналізувати джерела інтертекстуальності античних епіграм; 2) визначити основні елементи інтертекстуальності в когнітивно-ономасіологічному аспекті, а також проаналізувати їхню семантику та структуру; 3) визначити, яким чином вони формують основний концепт-ідею тексту та інтегрують його до певної концептосфери.

Розглянемо інтертекстуальність на прикладі такого субжанру античної епіграми як епітафій, що утворюють концептосферу “смерть”. **Матеріалом** дослідження є сьома книга Палатинської антології (“Надгробні епіграми”), до якої належать 748 грекомовних текстів. Аналіз латинської епіграми здійснювався на основі чотирнадцяти книг Марка Валерія Марціала (приблизно 1600 епіграм, із них 50, що входять до концептосфери смерті).

Об’єктом дослідження є інтертекстуальність у текстах античних епітафій, а **предметом** – інтертекстуальні номінативні одиниці та структури, а також механізми їхнього творення, які, регулярно повторюючись, актуалізують певні концепти в текстах епіграм.

У Давній Греції на надгробках, починаючи з VII ст. до н.е., робили написи у віршованій формі, де вказувалося ім'я померлого та певні дані щодо нього. Поховальні написи – основне джерело інтертекстуальності для літературних епітафій, які походять від цих написів. Деякі епіграми з Палатинської антології призначалися для справжніх поховань, деякі були написані лише для книг. Визначити це точно практично неможливо через те, що вже давні укладачі Антології, як правило, не знали справжніх обставин створення віршів і досить часто, згідно з не завжди зрозумілими нам міркуваннями або навіть довільно, приписували епіграми відомим поетам [3, с. 77; 4, с. 15].

Надгробні епіграми або епітафії відбивають стародавні вірування, пов'язані зі смертю та ритуалом поховання [5, с. 22–28]. Крім написів, джерелами інтертекстуальності в таких епіграмах виступають:

– релігія та міфологія: *ἀλλ' ἔτ' ἐκεῖνον βάρβιτον οὐδὲ θανῶν εὔνασεν εἰν Αἴδη* “не покинув співів навіть у Аїді, ставши небіжчиком” (7.25), *σῆμα τόδ' Αἴαντος Τελαμωνίου, ὃν κτάνε Μοῖρα* “могила Аякса Теламона, якого вбила Мойра” (7.49), *Ὀρφεὺς μὲν κιθάρα πλείστον γέρας εἶλετο θνητῶν* “Орфей найбільшу серед смертних мав славу своєю кіфарою” (7.159), *Ἄρης δ' οὐκ ἀγαθῶν φείδεται, ἀλλὰ κακῶν* “Арес щадить не добрих, а поганих” (7.160);

– література: *πολλὰ πῶν τέθνηκας, Ἀνάκρεον* “ти помер, багато п'ючи, Анакреонте” (7.33), *γλυκὺς Ἠρίνης οὗτος πόνος, οὐχὶ πολὺς μὲν* “це солодка робота Ерінни, хоч і невелика” (7.11), *εὔδει καὶ Σμέρδις, τὸ Πόθων ἔαρ, ᾧ σὺ μελίσδων βάρβιτ' ἀνεκρούου νέκταρ ἐναρμόνιον* “спить і Смердій, весна кохання, якого ти оспівував сповненими нектару піснями” (7.29);

– суспільно-історичні події: *Ἰσσοῦ ἐπὶ προμολῆσιν ἀλὸς παρὰ κῆμα Κιλίσσης ἄγριον αἰ Περσῶν κείμεθα μυριάδες* “На витоках Іссу, біля хвиль бурхливого Кілікійського моря, лежимо ми – міриади персів” (7.246), *Ἀκλαυστοὶ καὶ ἄθαπτοι, ὀδοιπόρε, τῶδ' ἐπὶ τύμβῳ Θεσσαλίας τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες* “Неоплакани та непоховані, о подорожній, на цьому кургані лежимо ми, фессалійці – три міриади” (7.247);

– філософія: *νῦν δὲ τεθνηκῶς ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται* “тепер померлий може рівнятися самому великому Дарію” (7.538), *Κάτθανον, ἀλλὰ μένω σε: μενεῖς δέ τε καὶ σὺ τιν' ἄλλον πάντας ὁμῶς θνητούς εἰς Αἴδης δέχεται* “Мертвий, але чекаю тебе: ти ж чекатимеш когось іншого, всі однаково потраплять до Аїду” (7.342), *μὴ σύγε θνητὸς εἶναι ὡς ἀθάνατός τι λογίζου: οὐδὲν γὰρ βίотου πιστὸν ἐφημερίους* “не думай, смертний, що подібний безсмертним – ніщо в житті не варте віри” (7.327).

Елементи інтертекстуальності, поєднуючись певним чином, формують основний концепт-ідею книги, у випадку з епітафіями це концепт-ідея “смерть”. У давньогрецькій епіграмі конкретна причина смерті людини вказується досить рідко, замість цього до тексту залучаються інтертекстуальні номінатами зі словотвірним компонентом *θν/θαν* із семантикою “смерть”. В основному, це лексема *θνήσκειν* (найуживаніше дієслово в досліджуваних текстах, зустрічається 116 разів), яка має нейтральне значення “помирати, гинути” без вказівки на природний чи насильницький характер смерті. Ця номінатама вживається в епітафіях у теперішньому часі (*μουνόγαμος θνήσκω* “помираю в одному шлюбі” (7.331), *Βοιωτῶν κλεινοῖς θνήσκομεν ἐν δαπέδοις* “помираємо в славетних землях беотійців” (7.245)), в аористі (*ἔθανε φθισικός* “помер, хворий на сухоти” (7.115)), у перфекті (*ᾠμογέρων τέθνηκε* “помер бадьорим” (7.363), *εἰ δὲ νέος τέθνηκεν* “якщо помер молодий” (7.561)), а також у формі дієприкметника найчастіше в аористі (*οὐδὲ*

τεθνᾶσι θανόντες (part. aor. act.) “і не вмерли померлі” (7.251), *ὅς καὶ τεθνηῶς ζῶντ' ἀπέδωκε χάριν* (part. perf. act.) “хто і, померши, приніс живому благо” (7.77) та інфінітива (*εἰ τὸ καλῶς θνήσκειν ἀρετῆς μέρος ἐστὶ μέγιστον* “якби гарно померти було найбільшою мірою доблесті” (7.253)). Може поєднуватися з різними лексемами, позначаючи не пов’язані між собою обставини смерті.

Дериват *θνήσκειν* іменник *θάνατος* також має нейтральне значення “смерть” і часто (42 рази) вживається у надгробних епіграмах: *ἀμφοτέρων ἡ χάρις εἰς θάνατος* “в обох втіха і смерть” (7.151), *πῦρ δὲ μῆναι ἡμῖν τοῦ χαλεποῦ πικρότερον θανάτου* “осквернити вогонь для нас гірше страшною смертю” (7.162), *Σπάρτα δ' οὐ τὸ θανεῖν, ἀλλὰ φυγεῖν θάνατος* “для Спарті не померти, але втекти, це смерть” (7.431). Частотними дериватами *θνήσκειν* у досліджуваних текстах також є прикметники *ἀθάνατος* “безсмертний” (22 рази) та *θνητός* “смертний” (15 разів): *Ἀσκληπιός ἐστιν ἰητὴρ σώματος, ὡς ψυχῆς ἀθανάτοιο Πλάτων* “Асклепій є лікарем тіла, як Платон душі безсмертної” (7.108), *ὦ Χρόνε, παντοίων θνητοῖς πανεπίσκοπε δαῖμον* “О, час, спостерігаючий за всіма смертними демон” (7.245).

Таким чином, корінь *θν/θαν* є найпродуктивнішим словотвірним компонентом в епітафіях, сигналізуючи своєю присутністю про приналежність певної епіграми до концептосфери “смерті”. Він є ономасіологічним репрезентантом основного концепту-ідеї епітафій.

На позначення могили як уособлення смерті в текстах епіграм є багато номінативних одиниць, найпоширеніші з них такі:

– **ὁ τύμβος** “могильний курган, могила, надгробок” (106 разів): *τύμβος ὄδ' ἔστ', ἄνθρωπε, Σοφοκλέος* “це, людино, могила Софокла” (7.37), *ἠδυεπὴς Νέστωρ Πύλιος Νηληϊῶς ἦρωος ἐν Πύλῳ ἠγαθέη τύμβον ἔχει τριγύρων* “солодко говорячий Нестор-пілієць, син Нелея, герой зі священного Пілоса дуже старий має могилу” (7.144), *τεῦ χάριν ἔστας γοργὸς ὑπὲρ μεγάλου τύμβου Ἀριστομένους*; “з якої причини ти стоїш, страшний, на великій могилі Аристомена?” (7.161);

– **ὁ τάφος** “поховання, місце поховання, гробниця”, етимологічно пов’язане з *θάπτειν* “ховати шляхом спалювання чи закопування у землі (більш пізні значення)” (103 рази): *παίδων Μηδείης οὗτος τάφος* “дітей Медеї це поховання” (7.354), *Ἀντιπάτρου ρητήρος ἐγὼ τάφος* “Антипатра-ритора я могила” (7.369); саме слово *θάπτειν* також часто виступає в текстах;

– **τό σῆμα** (дор. *σᾶμα*) “знак, могильний знак, гробниця, могила, могильний камінь” (62 рази): *Θεμιστοκλέους ἴνα σῆμα κηρύσσει Μάγνης δῆμος ἀποφθιμένον* “могилу проголосив народ Магnezії Фемістокла вбитого” (7.237), *εἰπέ, κύον, τίνας ἀνδρὸς ἐφεστῶς σῆμα φυλάσσεις* “скажи, собако, могилу якого чоловіка, стоячи, захищаш?” (7.64);

– **τό μνήμα** “надгробний пам’ятник, гроб, могила” (26 разів): *οὐ σὸν μνήμα τόδ' ἔστ', Εὐριπίδη, ἀλλὰ σὺ τοῦδε: τῇ σῆ γὰρ δόξη μνήμα τόδ' ἀμπέχεται* “не твоя це могила, але ти тут: твоя слава заповнює твою могилу” (7.46), *κάλλιστον δ' ἀρετῆς μνήμ' ἔλιπον φθιμένοι* “померлі залишили найкращий пам’ятник доблесті” (7.258).

Частотними також є номінатемами на позначення піску (пилу) як місця поховання: *Μουσῶν φέγγος Ὀμηρον... κέκευθε κόνις* “світло Муз Гомера... поховав пил” (7.6), *σῶμα μὲν ἀλλοδαπῆ κεύθει κόνις* “Тіло чужоземний вкриває пісок” (7.510). Сполучення слів *κόνις* “пісок, пил, прах” і *κεύθειν* “ховати, приховувати” зафіксовано в автентичних написах [6, с. 838-840]. Крім того, *κεύθειν* в різних формах досить часто поєднується і з номінативними одиницями на позначення могили.

Досить часто можна побачити конструкцію на зразок “Могила має такого-то”: τὸν χαριέντ’ Αλκμᾶνα... τύμβος ἔχει, Σπάρτας μεγάλην χάριν “прекрасного Алкмана... має могила, Спарти велику втіху” (7.19), ὅστέα μὲν καὶ κωφὸν ἔχει τάφος οὐνομα Σαπφούς “кістки та порожнє ім’я Сапфо має могила” (7.16), Αὐσονίη με Λίβυσσαν ἔχει κόνις “мене, Авсонію Лівійську, має пісок” (7.185).

Проте найбільш популярною є номінативна структура, в якій слово на позначення могили випускається: ἐνθάδε “тут” + κεῖσθαι “лежати” (в різних часах), найчастіше у варіантах ἐνθάδε κεῖται “тут лежить” або ἐνθάδε κεῖμαι “тут лежу”: ἐνθάδε κεῖται ἀνὴρ θεῖος Ἀριστοκλέης “тут лежить божественний муж Арістокл” (7.60), ἐνθάδε... κεῖται Ἀναξαγόρας “тут лежить Анаксагор” (7.94), Θεσσαλὸς Ἴπποκράτης, Κῶος γένος, ἐνθάδε κεῖται “Фессалієць Гіппократ, уродженець Коса, тут лежить” (7.135). Дана формула походить із реальних поховальних написів, де вона є загальноприйнятною [7, с. 28]. Відповідником цієї конструкції у римських написах було *hic iacet*.

Перераховані вище номінативні одиниці та конструкції, семантично пов’язані з поняттям могили, широко засвідчені в автентичних епітафіях, що підтверджує генетичну близькість літературної епіграми та написів. Вони вживаються, як правило, на початку текстів, одразу ж вказуючи на їхню приналежність до концептосфери “смерть”.

Подібну функцію виконують і регулярно повторювані імена божеств, пов’язаних зі смертю – Аїда, Персефони, Кербера, Мойр тощо, а також топоніми загробного царства (Αἴδης, Περσεφόνη, Κέρβερος, Μοῖραι, Ἀχέρων, Κόκυτος і т. д.).

Грецька епітафія відзначається домінуванням “Я”-референції у текстах, що виявляється у частому вживанні першої особи від імені небіжчика або його могили [8, с. 107–108]. З іншого боку, постійно зустрічається звертання до безіменного перехожого, вербалізуючись у текстах за рахунок кличного відмінку номінативних одиниць ὁδοιπόρος, παροδίτης “подорожній, мандрівник”, ξένος / іон. ξένος “чужинець”, ἄνθρωπος / ὄνθρωπος “людина” тощо. Завдяки цьому утворюється інтертекстуальна комунікативна ситуація, зазвичай, монологічна, де адресантом є померлий або його могила, а адресатом жива людина, що може прочитати епіграму та сприйняти закладену в ній інформацію, наприклад, ὦ ξέν’, ἀγγεῖλον Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε // κεῖμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι “о чужинцю, повідом спартанців, що тут ми лежимо, вірні їхнім завітам” (7.249). Попри те, що діалогічність є однією з первісних ознак усього комплексу епіграм [9, с. 124], комунікативна ситуація такого типу характерна саме для епітафій, вона також є маркером концептосфери “смерть”.

Латинська епітафія, представлена у нашій розвідці творчістю Марка Валерія Марціала, відрізняється більш широким трактуванням концептосфери “смерть”, інтегруючи в неї мало характерні для грецької епітафії концепти. Одним із основних концептів особистої авторської парадигматики Марціала є *latine loqui* “говорити по-латині”, який досить часто вербалізується в текстах у вигляді обценних номінативів. У межах цього концепту Марціал часто висміює розпусту тогочасного суспільства. *Latine loqui* є складовою практично всіх концептосфер Марціала, зокрема концептосфери “смерть”.

Проаналізуємо 10.63 – на перший погляд це епітафія грецького зв’язка, де від першої особи говорить сама померла, звертаючись до перехожого. Вона оповідає, що щасливо прожила до самої смерті, народивши десять дітей, які поховали її (можлива алюзія на грецьку епіграму 7.484, де жінка Біо, також народивши багато дітей, помирає в самотності). До грецької парадигми жанру твір відносить і прийом мейозису – применшення величини надгробка порівняно з величезними заслугами того, хто під ним знаходиться. Проте останній рядок випадає з цієї ідеалізованої на

еллінський зразок картини: *Una pudicitiae mentula nota meae* “Моя скромність знала лише один член”. Лексема *mentula* – один із найбільш уживаних іменників у Марціала. Й. Х. Дворецький у своєму авторитетному латинсько-російському словнику не подає перекладу цього слова, замінюючи його латинським терміном *membrum virile* (дослівно – “чоловічий орган”) [10]. Радянський перекладач Ф. Петровський коригує зміст цього речення: “Мужа за всю свою жизнь знала я лишь одного”, підлаштовуючи свій варіант під попереднє “грецьке” звучання. Проте очевидно, що поет прагнув протилежного ефекту, залучивши лексему з непристойною семантикою в останній, ключовий рядок свого твору. Для авторського стилю Марціала взагалі властиве тяжіння до гострої несподіваної кінцівки, а через уживання лексеми *mentula*, що стилістично дисгармоніює з попереднім текстом, він переводить текст із Греції до сучасної йому римської реальності, завдяки чому актуалізується концепт *latine loqui*. Вжите ж у першому рядку слово *viator* “подорожній” служить для надання епітафії грецького колориту та включення епіграми до парадигми концептосфери “смерть”.

Висміюючи певні речі, Марціал все ж таки намагається хоча б формально слідувати канонам жанру, закладеним греками. Так, він зберігає характерну для еллінських епітафій комунікативну ситуацію, щоправда, значно видозмінюючи її. У деяких епіграмах мова ведеться від імені небіжчика, в інших – від імені самого автора (явище, надзвичайно рідкісне для грецької епіграми), про померлих може говоритися у третій особі або до них безпосередньо звертаються. Грецький подорожній найчастіше трансформується в якогось знайомого Марціала, хоча інколи зустрічається і лексема *viator* (10.63, 11.13, 11.91), що допомагає віднести текст до епітафії. Таким чином автор зберігає діалогічність як формальну ознаку жанру, включаючи завдяки цьому свої тексти до концептосфери “смерть”, хоча, здебільшого, лише фіктивно.

Марціал також зберігає (щоправда, не завжди) архаїчні номінативні структури-формули, типові для певних субжанрів епіграм, проте їхнє застосування, в основному, допомагає йому створити комічний ефект. В епітафіях, це, зокрема, знамените побажання *Sit tibi terra levis* “Нехай тобі буде легкою земля”, надзвичайно частотне в реальних латинських написах. У римського автора воно досить часто реактуалізується із протилежною семантикою, наприклад, у 9.29 поет звертається до померлої жінки із такими словами: *Sit tibi terra levis mollique tegaris harena, // ne tua non possint eruere ossa canes* “нехай тобі земля буде легкою та м’яким піском ти будеш вкрита, // щоб собаки змогли вирити твої кістки”.

З іншого боку, Марціал може вживати певні формули та зберігати канонічну форму епітафій із притаманною грецьким зразкам жанру семантикою. Так, відома формула *Hic iacet* у Марціала зустрічається лише один раз і саме у своєму прямому значенні: *Hic iacet ille senex Augusta notus in aula* “Тут лежить той старий, що був відомий у Августовому дворі” (7.40). Отже, інтертекстуальні формульні номінативні структури у римського поета є засобом концептуалізації тексту, віднесення його до певної концептосфери.

Подібно до грецьких епіграм Марціал залучає до своїх текстів прецедентні феномени – теоніми та топоніми (субстантивні та ад’єктивні), які пов’язують текст із концептосферою смерті: *Parcae, Lachesis, Dis, Tartareus, Stygius, Elysium (Decrevit Stygios Festus adire lacus* “Фест вирішив піти до Стіксових озер” (1.78)).

Таким чином, інтертекстуальні номінативні одиниці та структури і в давньогрецькій, і в латинській епіграмах мають концептуалізуючу функцію, яка по-різному виявляється в текстах. Для еллінських епіграм характерне регулярне продукування дериватів і композитів із основним словотвірним компонентом-актуалізатором текстового концепту (в епітафіях – $\theta\nu/\theta\alpha\nu$) та утворення специфічної інтертекстуальної комунікативної ситуації, яка є маркером певної концептосфери (в епітафіях – мертвий / його могила передає певну інформацію живому). Вербальною репрезентацією певної концептосфери чи окремого концепту також є багаторазово

повторювані синонімічні номінативні одиниці (в епітафіях – лексеми на позначення місця поховання), формульні номінативні структури (в епітафіях – структури на зразок “могила має”, “тут лежить” тощо), прецедентні феномени (в епітафіях – теоніми та топоніми, пов’язані з поняттям смерті).

Для римської епіграми Марціала характерне перехрещення різних концептів в одному тексті та включення до певної концептосфери нехарактерних для неї концептів (зокрема специфічно-марціалівського концепту *latine loqui*), що вносить комічний ефект у сприйняття епіграм. У текстах поета використовуються архітекстуальні номінативні одиниці та структури, інтертекстуальні прецедентні імена, що сприяють ідентифікації певної концептосфери (у даному випадку смерті), а також інтертекстуальні обценні номінатами та формульні номінативні структури з протилежною семантикою, що актуалізують авторський концепт *latine loqui*.

THE CONCEPTUALIZING FUNCTION OF THE INTERTEXTUALITY IN ANCIENT EPIGRAMS: THE COGNITIVE ONOMASIOLOGICAL ASPECT

M. A. Chemeliukh,
Kyiv National Linguistic University,
73, Velyka Vasyl'kivska St., 03680, Kyiv, Ukraine.
E-mail: aries.marianne@gmail.com

The article deals with the conceptualizing function of the intertextuality of Ancient Greek and Latin epigrams on the example of epitaphs which belong to the conceptual sphere of death. The author finds out the sources of the intertextuality of epigrams, analyzes intertextual nominative units and structures and investigates how they form the main textual concept and include it in the certain conceptual sphere.

Keywords: concept, conceptual sphere, intertextuality, epigram, epitaph.

КОНЦЕПТУАЛИЗИРУЮЩАЯ ФУНКЦИЯ ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТИ В АНТИЧНОЙ ЭПИГРАММЕ: КОГНИТИВНО-ОНОМАСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

М. А. Чемелюх,
Киевский национальный лингвистический университет,
ул. Большая Васильковская, 73, Киев, 03680, Украина.
E-mail: aries.marianne@gmail.com

В статье исследуется концептуализирующая функция интертекстуальности в древнегреческой и латинской эпиграмме на примере эпитафий, которые принадлежат к концептосфере “смерть”. Автор обнаруживает источники интертекстуальности эпиграмм и выделяет основные интертекстуальные номинативные единицы и структуры, определяя, каким образом они, дублируясь, формируют основной концепт текста, а также вводят его в определенную концептосферу.

Ключевые слова: концепт, концептосфера, интертекстуальность, эпиграмма, эпитафия.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чорновол-Ткаченко Р. С. Теорія інтертекстуальності: цілі, завдання, методи // Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки». –2006. – № 11(95), Т. 2. – С. 82–87.
2. Литвиненко Т. Е. Интертекст и его лингвистические основы (на материале латиноамериканских художественных текстов) : автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.05; 10.02.19 / Литвиненко Татьяна Евгеньевна. – Иркутск, 2008. – 22 с.
3. Чистякова Н. А. Греческая эпиграмма VIII–III вв. до н.э. / Н. А. Чистякова. – М. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1983. – 216 с.
4. Эпиграммы греческой Антологии / под ред. и с комментариями М. Гаспарова и Ю. Шульца. – М. : ТЕРРА, 1997. – 728 с.: ил.
5. Day J. W. Poems on Stone: The Inscribed Antecedents of Hellenistic Epigram / J. W. Day // Brill’s Companion to Hellenistic Epigram: Down to Philip. – Leiden : Brill, 2007. – P. 29–47.
6. Peek W. Verkannte Verse (Zu einer thessalischen Inschrift) // Bulletin de correspondance hellénique. Volume 93, livraison 2, 1969. – P. 838–840.
7. Lougovaya J. Euphranor of Rhamnous, Aged 105, the Most Fortunate Athenian / J. Lougovaya // Greek, Roman, and Byzantine Studies. – 2008. – № 48. – P. 27–37.
8. Чемелюх М. А. Мотиваційна сфера “смерті” в давньогрецькій і латинській епіграмах / М. А. Чемелюх // Філологічні трактати. –2013. –Т.5, № 4. – С. 107–115.

9. Брагинская Н. В. Эпитафия как письменный фольклор / Н. В. Брагинская // Текст: семантика и структура: [сб. ст.] / АН СССР, Ин-т славяноведения и балканистики; [отв. ред. Т. В. Цивьян]. – М. : Наука, 1983. – С. 119–139.
10. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М. : Рус. яз., 2002. – 846 с.
- 11.
12. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
- 13.
- 14.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Марциал М. В. Эпиграммы / Марк Валерий Марциал / пер. Ф. Петровского. – М. : Художественная литература, 1968. – 487 с.
16. M. Valerii Martialis Epigrammaton libri / recognovit W. Heraeus. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2008.01.0506>
17. The Greek Anthology with an English translation by W.R. Paton in five volumes. – London : William Heinemann, New York : G. P. Putnam's sons, 1919. – V. II. – 517 p.

Надійшла до редакції 10 червня 2014 р.